

כאשר פנא - סלי כאשר סה

פנא: כאשר יתקד סלי

① Pe'ale

י' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות
לאחיו ובערתה הרע מקרבה:

② Pe'ale

(יט) כאשר זמם. ולא כאשר

עשה. מכלן אמרו הרגו, אין נהרגין:

③ מכור

העדים זוממין נהרגין עד שגמר הדין שהרי הצדוק אומרים עד שיהיה
שנאמר "נפש" תחת נפש אחר לזם חכמים והלא כבר נאמר "ועשיתם לו
כאשר זמם לעשות לאחיו" וזהו אחר קים ואם כן למה נאמר נפש "תחת נפש
כל משעה שקבלו עדותן הדין תלמוד לומר נפש "תחת נפש הא אין
נהרגין עד שגמר הדין: גם" "יתנאם בריב אומר לא הדין נהרגין" הדין אין
נהרגין אלא אביי בן לאו קל וחומר הוא אמר לו לימדתו רבינו שאין עומשין
מן הדין

④ כחא

ב' נהרג זה שהעידו עליו ואחר
כך הוציאו אינן נהרגין כן הדין.
שנאמר כאשר זמם לעשות ועדיין לא עשה ודבר זה
כפי הקבלה. אבל אם לקה זה שהעידו עליו לוקה. וכן
אם יצא הכסין מיד זה ליד זה בעדותן חזר לבעליו
ומשלטין לו:

⑤ כחא

ומלקים דלמארה משפט דל"ס ממין או מלקות או מיתה כולוהו כפיין כאשר זמם ולא כאשר כשה יאף כי אפשר למלק בין ממון למיתה דממון אפשר כמורה ודין שכן ק' לי עשה כמו
זמם יק כמדי המוספיה כדכ' דף ד' ד"ה יעדים וממס אלא דמי רב חיל עדים זוממין כד"ד אבות ניקין ח"ל פי ריב"א דלשילי שלם ע"פ עדים זוממין חייבין דלא שר
בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה דלמארה ודין מפרש דלא צריך להאי טעמא דנבי ממון מחייבין להי כק"ו דנבי ממון עושין מן הדין והא דלמארה נמכים הרגו אין נהרגין
דהיינו משום דהם אין כפינן מן הדין ע"ל. ועוד כהנא שם מ"מ אין כנראה למלק בין מלקות למיתה וי"כ רבינו יוסם נ"ב ח"ו כס רש"י ומראה שלה כיון הלא כד כמכ שניס
הא זה יאפ"ס שפסם נהרג זה שהעידו עליו תחלה הנגל נקט ימיה דנינו יוסם כהנא שדכרי רבינו נראה עיקר.

⑥ כחא

(יט) כאשר זמם. ולא כאשר עשה. מכאן אמרו הרגו אין נהרגין. לשון רש"י מדברי
רבותינו. והטעם כזה בעבור כי משפט העדים הזוממין בגזרת השלים. שהם שנים
ושנים. והנה כאשר יבואו שנים ויעידו על ראובן שהרג את הנפש ויבאו שנים אחרים
ויעידו אותם מעדותם צוה הכתוב שיהרגו כי בזכותו של ראובן שהיה נקי וצדיק בא המעשה
הזה. אלו היה רשע בן מות לא הצילו השם מיד ביד כאשר אמר כי לא אצדיק רשע. אבל
אם נהרג ראובן נחשב שהיה אמת כל אשר העידו עליו הראשונים. כי הוא בעצמו מ"כ.
ואלו היה צדיק לא יעזבונו ה' בידם. כמו שאמר הכתוב ה' לא יעזבונו בידו ולא ירשעו
בהשפטו. ועוד שלא יתן ה' הסופסים הצדיקים לעומדים לפניו לשפוך דם נקי כי המשפט
לאלהים הוא. ובקרב אלהים ישפוט. והנה כל זה מעלה גדולה בשופטי ישראל וההבטחה
שהקב"ה סומכים על דם ועמהם דבר המשפט. וזה טעם ועמדו שני האנשים אשר להם
הריב לפני ה'. כי לפני ה' הם עומדים בבואם לפני הכהנים והשופטים. והא ינחם בדרך
אמת. ובכר הוכרתי מזה בסדר ואלה המשפטים.:

⑦ מכור

אכל בדיני נפשות
אינו כן. שאם נהרג אחר על פיהם והזמנו
אחר כן אינם נהרגים. שכן באה הקבלה
(מכאן ה. א) לא הרגו נהרגין. הרגו אין
נהרגין. ויש לומר קצת טעם לדבר. כי
אלקים נקב בערת הדינין. ולולי שנתחייב

הדין במעשיו הרעים לא נגמר עליו מעשה
המשפט. אכל ודאי ראוי היה לכה. וגלגלו
עליו דינו מן השמים על ידי רשע זה. ועל
כיוצא בזה נאמר וגם רשע ליום רעה (משלי
טז. ד). ואחר שנתגלה הדבר לעינינו, כי זה
האיש פן-קמת היה לא רצתה התורה שנהרג
העדים עליו. והמשל בזה. מי שהרג את
השופט שאינו נהרג עליו. גם זה כמו כן.
מפיון שדענו על הדרך שאמרנו. שנתחייב
קבית דין של מעלה אין לו דמים.

⑧ מכור

נהרגין. שנמצאם מחמירין בהם כשלא הרגו יותר
מכשהרגו. קבלה היא ואין לנו בה טעם. ומכל
מקום הגאונים כתבו הטעם שמאחר שהערימו
שלא בשעת חמום מריבה ונקמה. ושהוכפלה
עבירתם ברציחה ועדות שקר. אינם ראויים
לכפרה. ומתוך כך אין ענשם מסור לבית דין
וכדרך שאמרו למעלה בסוגיא זו. הוא שעושה
מעשה במזיד לא יגלה כי היכי דלא ליהוי ליה
כפרה. הם שלא עשו מעשה במזיד יגלו כי היכי
דליהוי להו כפרה.

אבל אם לקה זה שהעידו עליו
לוקה וכן אם יצא הכסין וכו'. צריך לנקט טעם מאין לי לרבינו למלק בין מיתה לממון
זמם יק כמדי המוספיה כדכ' דף ד' ד"ה יעדים וממס אלא דמי רב חיל עדים זוממין כד"ד אבות ניקין ח"ל פי ריב"א דלשילי שלם ע"פ עדים זוממין חייבין דלא שר
בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה דלמארה ודין מפרש דלא צריך להאי טעמא דנבי ממון מחייבין להי כק"ו דנבי ממון עושין מן הדין והא דלמארה נמכים הרגו אין נהרגין
דהיינו משום דהם אין כפינן מן הדין ע"ל. ועוד כהנא שם מ"מ אין כנראה למלק בין מלקות למיתה וי"כ רבינו יוסם נ"ב ח"ו כס רש"י ומראה שלה כיון הלא כד כמכ שניס
הא זה יאפ"ס שפסם נהרג זה שהעידו עליו תחלה הנגל נקט ימיה דנינו יוסם כהנא שדכרי רבינו נראה עיקר.

ומכל מקום נראה לי שיש
הטעם אלא משום זילותא דבי דינא. שלא
יתפרסם שיהא מכשול זה יוצא מתחת ידם להיות
זה נהרג בשקרות והשומעים סבורים שזה אירע
להם במיעוט חקירה ודרישה. ואף הם מחטטים
אחריהם בצדדים אחרים לגבות מהם את חובם.

⑨ מכור

נהרגין. א"ל הטעם משום זילותא דסנהדרין שיאמרו
שהרגו שלא כדין:

⑩ מכור

ועוד נראה דכ"ל לענין עדים זוממין
שייך טפי כך כנראה כדי שלא יבא נגדו שמתין שנהרג סנהדרין ע"פ
עדות סללו ככ"ד וא"ל אם יגמרו ג"כ לעדים זוממין כהריגה יבא נגדו גדול
בדבר דממה נפשך כהרג אחד מהם שלא כדין לכן גזר הכתוב שלא יבא נהרגין
וארכס שלומין למקום להפיר מהם ממקום אחד וכן מלאכי אח"כ בדברי מסרי
אבל כנראה פ' שופטים ע"ס:

ביקש טעם לחלק, וכתב רבממון טעמיה
 דהרמב"ם רכיון ראפשר בחזרה אפי' עשה הו"ל
 כאילו לא עשה, אבל במלקות קשיא, ונרחק
 לומר דדוקא בהרגו משום דגדול עונם מנשוא
 ואין ראוי לתת להם מיתת ב"ד לכפר עליהם,
 ע"ש. והא מלתא דחיקא טובא דאטו גריעי
 מרדח בידיו או מעובר ע"ז רבכלהו יהבין להו
 מיתת ב"ד לכפר עליהם, ומה גם דלא מן השם
 להמציא דין מחורש מכח סברות.

כחצו ל. זל. כח. (14) Pe' Gale

אך אם נוסף לטעמו של ה"כסף משנה" את טעם הגאונים שהובא במאירי -
 לא קשה כלל, שכן חומרת עונשם של העדים הזוממים הוא משום שהערימו שלא
 בשעת חיטום מריבה ונקמה, להבדיל מרדח, ועל כן עונשם גדול מנשוא!

אורים וקומים ח"א (15) Pe' Gale

ולכן היה אפשר לומר דסבירא ליה לרמב"ם הא דהרגו אין
 נהרגין דהוא נגד הסכנה והשכל הוא כך, דאם הנעל דין מודה
 לדברי עדים שאמת העידו ושקר מזמין אוחס, אינם נהרגין כמו
 שנמצא לעיל דאם סיוע קמסייע לית ביה משום הזמה לעולם, ועד
 זומם חידוש הוא בלאו הכי, וזה חמיד עד שיוצאים לקטל לא יש בד
 הנעל דין לומר אמת העידו ואין כאן הזמה, דאין יהיה שייך הזמה
 הא מודה לדבריהם וליכא קנסא, ולפ"ז בשלמא בעוד הנעל דין מי
 אמרינן אילו אמת אמת, היה מודה ולא היה מניח לקטל נפשות
 כאלה, וכיון שמכחיש ועדים אחרונים המזמין כדבריו ולכן יוצאים
 לקטל, אבל אם כבר נהרג אמרינן אולי אם היה מי וראה נפשות
 הללו לקטל היה חוזר (והודה) [ומודה] לדבריהם, כי מה שלא היה
 מודה היה שלא ביקש להחזיק עצמו רשע, אבל אם היה רואה שעל
 ידי כך יוצאו נפשות הללו לקטל היה מודה לדבריהם להצילם
 מהרג, ומספיקא לא מפיקין לקטל ושפטו והצילו העדה כחב,
 וזהו טעם הגון ונכון למאד. ולכן במלקות שהוא מי ומכחיש
 לעדים מה צדק שלקה כבר, מכל מקום הרי הן מוזמין, ולכן לוקין.
 אבל מכל מקום קשה מנליה לרמב"ם דין זה דמלקות אף דלוק
 לוקין, דמסכנה אין דרכו של רבינו הרמב"ם למדש דין.

ע"י קרוב ב"ד (16) Pe' Gale

שם אבל אם כבר נהרג וכו'. נ"ב לפ"ד אלו גם כשמת
 הנידון על מטתו קודם הזמה ליכא דין הזמה (כ"ז).

אין יכיר שוין (17) Pe' Gale

ואפשר לחס טעם לדברי רבינו דלא אמרינן כאשר זמם ולא כאשר
 כחצו ל. זל. כח. (17) Pe' Gale

שאלני
 אחר מחכמי הפנים ללמדנו דפת תורם
 כאשר דרשו מ"ל בפדים זוממין כאשר
 זמם ולא כאשר פשה שאם הרנו אינן נסרינן,
 כפבואר בחלמוד, שאינו פחאים פס טפס השכל
 ופיסכ סגנין, ואשר כי כל אשר קרא ושפע בוס
 לא הית את רוסו. וזאת אשר השכח לו כחוסו
 מפמד.

ובאמנם מה שבא
 בקבלתם ז"ל (מכות שם דף ו') ועשיהם לר
 כאשר זמם ולא כאשר עשה ויכאן אמרו שאם
 הרגו אין נהרגין היה הסבה בזה לפי שאלהים
 נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט (תהלים
 פ"ב א') ושופטי ישראל היה שכינה שרייה
 ביניהם וממנו משפטם יצא, כמו שאמר (פ'
 משפטים) כי לא אצדיק רשע, ואמר שלמה ע"ה
 בכיוצא בזה (משלי כא) פלגי מים לב מלך
 ביד ה' לכל אשר יחפץ יטנה מורה שהיפס
 כה"ס יתברך ילכן אמר אליהוא (איוב ה')
 ממליך אדם חנף ממקשי עם כי אל האבר
 נשאתי לא אחבול, לפי שהשופט שלוחו היה
 הקב"ה לעשות רצוני, אין ראוי לחשוב ימה
 שעה היה בשעות אבל כאיתו שמת ראוי
 היה לאותה מיתה באמת יהעדים שהעידו עליו
 צדקו ודבריהם, שאם לא היה כן האל יתברך
 לא ירשיענו בהשפטו ולא יחן הישם יתברך
 לשיפטים הצדיקים העומדים לפניו לשפוך דם
 נקי כי הלישש לאלהים היא, ולזה אבר יעבדו
 שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' כי בביאם
 לפני הכהנים והשיפטים הנה הם לפני ה'.

ויש בזה גם כן סבה שנית והיא שרצה השם
 יתברך לחוס על כבוד ב"ד כי איך יחל
 ויתפרסם קלונם לעיני השמש שיאמרו כל העם
 שדנו איש אחד להריגה או לעונש בהפך האמת
 וכדי בזיון וקצף, ולא יהיה כח ביד ב"ד עיד
 יפה בעיני העם ויפסקו עול מוראם מעליהם.
 יבא מזה נזק גדול אל כללות התורה והכחות
 לפי שהיו נזקקין להכריז ביניהם הני גברי
 מתקטלין מפני שהטעו ב"ד להרוג את הנפש
 שלא כדין, מה שיהיה בהפך כאשר יהיו מומיני
 בדיון כאשר יכריזו שהם מימחים על שהם בטשי
 להטעות את החכמים ולא עלה בידם מפני גדול
 חריפותם וחריצותם להוציא הדין לאמתו. יכבר
 העיר על הסבה הזאת הרב ר' חסדאי בארבעים
 ושלשה מספרו, ולהיות ענין העדים הזוממין
 חמור וקשה אמר ולא תחוס עינך עליה ריבה
 לומר אל תאמר בלבבך כיון שלא יצא לפיכך
 עדותם למה יענשו העדים, לא תעשה כן אבל
 תענישם כאשר זממו להעניש חברים נפש תחת
 נפש, והיה זה אם נתחייב מיתה בעדותם
 שיבטי' גם כן העדים על כל פנים, וכן אם
 יתחייבו בעדותם אבר כהאברים אשר החיוב
 הוא ממין לשלם דמי האבר ככה יתחייבו
 העדים לזה כמון גם כן וככה בדיני ממונות.
 הנה התבארו הכתובים, והיתר בזה הספק הכ"א:

כחצו ל. זל. כח. (12) Pe' Gale

עשה אלה הכה דבריו כל מהם משום גדול עונשם מנשוא אין ראוי למה להם מיתה כ"ד שחכמו עליהם אלא דבר להניחם שיהיו מדונין אחר מיתה בעונשים טורחים דונמל לדבר טחן
 כל ודע למיך שהוא טעור מה שאין לומר כן בנלקו ע"ס עדים. ועד י"ל טעם אחר שחכמו שאלהים נצב בעדת אל שילול שיהיה חייב זה מיתה לא היה מניח הקב"ה להסיר שחאבר
 נפש אמת משרלל ומחלח שיהיה הקב"ה לנ"ד שיקרמו להריג אם זה ונהרג חייב מיתה היה הילכך אין לפרש משפט מות מה שאין לומר כן במלקות:

אולם מרן ו"ל בכסף משנה הבין דכוונת
 הראב"ד אינה אלא משום דקרא כתיב בכלהו
 כאשר זמם, דמשמע ולא כאשר עשה, ולכן

אזי האבן נהפך על הזרק כי יתהפך האבן עליו. ולפיכך אמרו ז"ל (שבת צ"ה א') כל החושד בכשרים לוקה בגיפו כי כאשר חושד חבירו במחשבתו והרי חבירו אין מקבל אותה מחשבה שהרי היא שקר. ולכך המשפט שתהי' אותה המחשבה נדפסת על החושב עצמו. כי המחשבה אינה רק כמו זורק אבן בדבר אחד. אם אותו דבר מקבל האבן אין האבן חוזר עליו ואם אין מקבל האבן אותה המחשבה פועל בו כי נהפך עליו. ובודאי דבר זה לבדו ממה שחייבה התורה עד זומם מיתה כאשר זומם ולא כאשר עשה. כי כאשר העד עדיין במחשבתו אשר חושב לעשות הרי אותה המחשבה נהפכת עליו עד שהוא נידון באותה מחשבה. שהרי הוא עצמו עוסק בדבר זה להרוג ובקל יאמר על זה שיהיה נהפך על החושב מאחר שהוא חושב לעשות. ודבר שהוא קל שיצא אל הפועל הוא יוצא אל הפועל. אבל כאשר עשה. אין שייך לומר שתהיה המחשבה נהפכת עליו כלל כי קרוב להיות נדון העד במחשבו שהוא היה רוצה לעשות. וכמו שאמר אחשוורוש (אסתר ז') כאשר אמרו גם הנה העץ אשר עשה המן וגו' ואמר המלך תלתו עליו כי מחשבתו יהיה נהפך עליו. אבל אם המעשה כבר נעשה כיון שאין שייך לומר זה אינו נדון למיתה ולפיכך אמרו החושד בכשרים לוקה בגופו. כי החשד עצמו שתושד את אחד ובמחשבתו שכך עשה אדם אחד והוא לא עשה. אותה מחשבה נהפך עליו ונלקה בגופו.

מכתב מלפניו ע' 310-311

אכן טרם דברי אליך קשור. אתחיל בזכות. בסוף מכתבך הקשית לדברי מהר"ל ז"ל (אשר גם מהרש"א דל כתב כן). דאי כדבריהם בסעם של כאשר זומם ולא כאשר עשה. אם כן תיקשי מתניתין דהוא והם נהרגים. ובאמת שיקשה כמו כן כהגמרא במכות שם דף ה' ע"א דבאו שנים ואמרו באחד בשבת הרג את הנפש. והחזמו. והעידו האחרים דבשני בשבת הרג (ולא עוד אלא גם אם העידו דבש"ס הרג). דהזוממין נהרגים. דאכתי גברא לאו בר קטלא. וקשה. הרי בדין שמים כבר הוא בר קטלא. והקושיות הללו טובות מאד הנה. וכבר בשעה שעסקנו בדברי מהר"ל הללו. הקשה כן ידידנו מר באדענהיימער נ"י. כמדוכה לי שסיפרתי לך אז מקושיית. וגם את אשר השבנו. כי במקום שנמסרה מיתה ביד ביידי איננו נקרא חייב מיתה לשמים עד שידונוהו ביד שלמשה. מכיון שנמסר הדין לידם. ובדין של ביידי איננו נקרא מחויב מיתה עד שיגמר דינו למיתה.

אמנם בטח תזכור מה שאמרתי לך עוד בשם מהר"ל ביאור אחר נחמד ונעים. וארמונו לך בקצרה ותשים דעתך להזכיר לך. הוא. אשר כתב כי מחשבה אם לא תפעול את פעולתה. תשוב אל החושב בעצמו. ומשום הכי אם מחשבת העדים זוממין להרוג את הנידון בעדות שקר לא תצא לפועל. או תשוב אליהם בעצמם. וכמו אשר נאמר במגילת אסתר. תשוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשד. וכבר ביארנו הענין יפה. על דרך הנאמר בדור הפלגה. ותתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות!.

לא נקרא המעשה על שמו כי ביד עשו ואין מצד השכל שיהיה חייב מיתה. וכאשר המחשבה היא נמצאת מחשבת רע או יש לבער את החושב שיש בו מחשבה זאת וכאשר העידו נמצא בהם המחשבה לכך יש לקיים בהם ובערת הרע מקרבך אבל כאשר לא נמצא המחשבה שכבר עברה אין כאן דין דבר זה יש לו טוב טעם ודעת.

ועוד תדע להבין דברי חכמים העמוקים והם דברי אמת מה שאמרו כאשר זומם ולא ראוי לפי הסברה שיהי' דין עד זומם למיתה שהרי אין כאן רק מחשבה בלבד. ומה שתורה חייבה את עד זומם מיתה הוא בשביל שראוי שתהיה המחשבה שהי' רוצה לעשות לאחיו נהפך אותה המחשבה עליו בעצמו. והוא הי' חושב להרגו יהי' נהפך עליו ויהיה דינו להיות נהרג. וכמו שאמר הכתוב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ולמה תוצרכה התורה לתלות הטעם בזה. אבל התורה אמרה שישב המחשבה בראשו אשר חשב לעשות תהיה אותה המחשבה נהפך עליו. ומצינו בכל מקום כי ראוי לפי השכל כי אשר חשב מחשבת און נהפך אותה המחשבה עצמה על החושב. כמו שאמר (אסתר ט') ישוב מחשבת המן על ראשו אשר חשב לאבד את היהודים וכן בכל מקום. וזה כי המחשבה קלה היא להיות נהפך על החושב. כאשר המחשבה אינה יוצא לפועל והיא נהפכת על החושב. משל זה מי שזורק אבן על דבר אחד. שאם אין אותו דבר מקבל האבן

כאשר זומם ולא כאשר עשה. ועל דבר זה מרמזים באצבע. ואומרים כי דבר זה הוא כעומק לשנים וכענין לעינים להחמיר על מי שלא עשה יותר מפי שעתה ועם כי לא הי' צריך להשיב על זה. כי אין משפטי התורה נמוס בני אדם. אבל הם מצות אלקית כמו שהתבאר. וכך קבלו המצות איש מפי איש ואין תולכים בה אחר הסברה של אדם. והי' זה כמות ממצות התורה שהם נעלמות ג"כ מבני אדם. מ"מ האמת לא אחשה עד אשים כאור צדקם. למען ידעו כל עמי הארץ כי לא במחשבת בני אדם מחשבות חכמים וראשונים. ועם כי דבר זה כבר נתן הרב רבינו משה ברבי נחמן ז"ל במי' התורה טעם לשבח בפרשת שופטים. נוסף לה עוד דברים גדולים ויהיו נראים ונכרים דברי אמת. וראשונה יש לך לדעת. כי דין זה שהוא מיתה ביד הוא שבא הקבלה כי יש לדרוש העדים שהעידו בנפש בשבע דרישות ובשבע חקירות. וכל חכם וחכם לפי עומק חכמתו היה מוסיף חקירות שכל המוסיף לחקור העדים הרי זה משובה. וכל זה כי חמור מאוד מאד שפיכת דם האדם אשר נברא בצלם אלהים אם לא הדבר מוכרח מאד מצד הדין המחייב. ואם יאמר האדם מכל שכן היו מרבים שופכי דמים שיסמך על זה וירבו בשפיכת דם. דבר זה אינו כי הדברים האלו אמורים כאשר אין צורך שעה וכל ישראל הם צדיקים כאשר ראוי שיהיו צדיקים וכשרים. ואף אם אחד חוטא לא יהי' נמשך אדם אחריו. אבל אם תדור פרוע ויש לחוש שמא ירבו חוטאים בישראל. כבר אמרו חכמים (יבמות צ' ב') מכין ועונשין וממיתין שלא מן הדין והכל לפי צורך הזמן ולפי הענין ודבר זה כבר נזכר במקומו. אבל כאשר אין חשש לפריצת הדור והם צדיקים יש לדון כראוי משפט צדק. ואם יקשה אם כן לא היה וחוטא מקבל עונשו. דבר זה אין קשיא כי מי יפקד אותו על חטאו אם יהרגו במסתרים או יגלה עריות או יגנוב. הלא אותו שידע הכל לפניו כחשיכה כמורה הוא הדין שהוא העד. ויהיה גם כן דבר זה כאלו עשה בסתר שודאי יהי' נפקד על חטאו בכלל ופרט. ולכך לא יומת רק אם מדת הדין נתן שיומת בביד או ידין אותו למיתה. ולכך הדין דין אמת מה שאמרו הרגו אין נהרגין לא הרגו נהרגין. שאף כי מצד גודל העבירה יותר ראוי שהי' חייב מיתה כשהרגו. מ"מ מצד עצם הדין ראוי יותר להיות נהרגין כשלא הרגו ויזמו להרוג. ואף כי עדים זוממין לא עשו מעשה רק שחשבו לעשות וכדכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו. והוא ענין מחשבה בלבד וכדכתיב (איכה ב') בצע ה' את אשר זומם וכן (תהלים ק"מ) זממו אל תפק וכן הרבה. ומפני שענינו של עד זומם מפני אשר זומם לעשות לאחיו. לכך כאשר המחשבה עוד בנמצא והוא קודם שהרגו שאו נמצא המחשבה וניכר המחשבה כאשר בית דין עוסקים בעדות זה ואז שייך ובערת הרע מקרבך. אבל כאשר נעשה הדין ושוב אינו נמצא עוד מחשבת העדות ואין כאן רושם מעשה. שאלו הרגו בידים אף שכבר עבר. הלא עשה המעשה המעשה הוא לפנינו. אבל המחשבה אם נהרג